

V MATRICA AKTIVNOSTI

TRŽIŠTE RADA

Područje/problem	Ciljevi	Mere i aktivnosti	Nadležna institucija
Indikatori tržišta rada se permanentno pogoršavaju tokom protekle decenije	Veliko unapređenje i konvergencija prema indikatorima „Evropa 2020“	Puna primena Postkriznog modela rasta i razvoja Srbije 2011-2020. Podrška kroz integralnu politiku zapošljavanja i politike tržišta rada Definisanje ciljne stope zaposlenosti kao bitnog cilja strategije ekonomskog razvoja do 2020.	Vlada Socijalno- ekonomski savet
Dualna struktura tržišta rada, jaz između formalne i neformalne zaposlenosti	Unapređenje institucija na tržištu rada	Reforma radnog zakonodavstva usmerena prema razvijanju koncepta fleksigurnosti i unapređenju socijalnog dijaloga	Ministarstvo rada i socijalne politike Socijalno-ekonomski savet
Visoki poreski klin rada, posebno za niže plaćeni rad	Smanjenje poreskog klina rada za niže plaćeni rad	Reforma oporezivanja rada kroz povećanje neoporezivog dela, smanjenje doprinosa za socijalno osiguranje i uvođenje progresivnog poreza na dohodak	Ministarstvo finansija
Preveliko učešće izdataka za pasivnu politiku tržišta rada u BDP-u	Racionalizacija pasivne politike tržišta rada	Praćenje sistema naknada za nezaposlenost i restriktivnija pravila vezana za otpremnine. Smanjenje učešća pasivnih programa u BDP-u sa 0,9% na 0,5% do 2020.	Ministarstvo ekonomije Ministarstvo finansija Ministarstvo rada i socijalne politike
Nedovoljno učešće izdataka za aktivnu politiku tržišta rada u BDP-u (0,1%)	Reforma i širenje aktivne politike tržišta rada	Povećanje učešća sa 0,1% na 0,4% do 2013. i 0,5% u drugoj polovini decenije	Ministarstvo finansija Ministarstvo ekonomije
Aktivni programi nisu dovoljno usmereni prema najranjivijim grupama na tržištu rada	Bolja targetiranost – najmanje 80% (u prvoj polovini decenije) i 90% (u drugoj) skupljih aktivnih programa (subvencije i obuke) usmereno prema ranjivim grupama na tržištu rada	Uvođenje novih kriterijuma i procedura za pristup nezaposlenih programima subvencija i obuka Za Rome, neophodni širi programi obrazovanja, stanovanja i velikodušnija socijalna pomoć sa komponentom aktivacije. Za osobe sa invaliditetom, neophodna puna primena novog zakona.	Nacionalna služba za zapošljavanje Ministarstvo ekonomije
Aktivni programi nisu dovoljno efikasni (prema indikativnim nalazima evaluacija)	Povećanje neto efekata aktivnih programa	Uvođenje standarda procesne evaluacije i evaluacije neto uticaja za sve veće aktivne programe	Nacionalna služba zapošljavanja Ministarstvo ekonomije
Nedovoljna usklađenost ponude rada sa potrebama poslodavaca za znanjima i veštinama	Reforma sistema obrazovanja i uvođenje sistema doživotnog učenja u cilju unapređenja ponude rada i razvoja ljudskog kapitala	Institucionalizacija nacionalnog okvira kvalifikacija, sistema doživotnog učenja i uvođenje sistema dugoročnih prognoza na tržištu rada	Ministarstvo obrazovanja Ministarstvo ekonomije Nacionalna služba za zapošljavanje Socijalno-ekonomski savet

FISKALNA I MONETARNA POLITIKA

Područje/problem	Ciljevi	Mere i aktivnosti	Nadležna institucija
Mali uticaj na privredni rast putem povećanja tekuće javne potrošnje	Povećanje javnih investicija u cilju većeg privrednog rasta	Kontrola svih oblika tekuće javne potrošnje Prioritizacija u okviru javnih investicija	Minist. finansija, Minist. ekonomije i regionalnog razvoja, Minist. infrastrukture i Socio-ekonomski savet
Visoki javni rashodi	Smanjenje učešća plata u javnom sektoru na 8% BDP-a i penzija na 10% BDP-a do 2015 Godišnje smanjenje fiskalnog deficita za 0,75% BDP-a i njegovo svođenje na oko 1% u 2015.	Promena penzijskog zakona (2010) Uvođenje obavezujućih fiskalnih pravila u Zakon o budžetskom sistemu (2010) Formiranje Fiskalnog saveta (2010)	Minist. finansija, Fiskalni savet, DRK i Narodna skupština
Rastući javni dug	Povećanje javnog duga najviše na 45% BDP-a u 2020.	Promena penzijskog zakona (2010) Uvođenje obavezujućih fiskalnih pravila u Zakon o budžetskom sistemu (2010) Formiranje Fiskalnog saveta (2010)	Minist. finansija, Minist. ekonomije i regionalnog razvoja, Vlada
Rastući spoljni dug	Sužavanje prostora za masivniji fiskalni stimulans	Povoljniji ambijent za veći priliv SDI	Minist. ekonomije i regionalnog razvoja, Vlada
Monetarni režim	Stabilnost cena (smanjivanje inflacije na 3% godišnje)	Režim ciljanja inflacije Smanjenje kontrolisanih cena Jačanje konkurencije	NBS Vlada Komisija za zaštitu konkurencije
	Fleksibilan devizni kurs Smanjenje evroizacije	Intervencije NBS usled preteranih oscilacija kursa Stimulisanje dinarskih kredita	NBS

REFORMA FINANSIJSKOG SEKTORA

Područje/problem	Ciljevi	Mere i aktivnosti	Nadležna institucija
Poslovno bankarstvo	Smanjenje troškova finansijskog posredovanja u Srbiji Stvaranje povoljnijih uslova za privatne investicije,	povećanje konkurencije smanjenje kamatne marže donošenje zakona o mikrofinansijskim organizacijama i štedionicama povećanje nivoa zaštita svojinskih prava	Vlada i nadležna ministarstva, Vlada, Skupština RS
Finansiranje infrastrukture i racionalizacija upotrebe kapitalnih ulaganja države	Povećanje ulaganja u infrastrukturu i povećanje efikasnosti državnih ulaganja Smanjenje korupcije pri izvođenju javnih investicija Unapređenje efikasnosti javnih investicija	donošenje zakona o formiranju Razvojne banke Srbije Formiranje Razvojne banke Srbije izrada strategije razvoja i finansiranja infrastrukture u skladu sa bilansnim mogućnostima države primene standardnih ekonomskih kriterijuma pri izboru projekata unapređenje nadzora u realizacije javnih investicija razvijanje javno-privatnog partnerstva u finansiranju i razvoju infrastrukture	Ministarstvo finansija, Vlada, Skupština RS
Aktiviranje tržišta korporativnih obveznica	Promena strukture izvora finansiranja sektora preduzeća u funkciji privrednog rasta	smanjenje dominacije bankarskog sektora u finansiranju sektora preduzeća usvajanje novog zakona o HOV i finansijskim tržištima povećanje investicionog kapaciteta velikih nezaduženih javnih preduzeća formiranje rejting agencije smanjivanje transakcionih troškova	Ministarstvo finansija, i nadležna ministarstva, Vlada, Komisija za HOV, Beogradska berza
Aktiviranje tržišta municipalnih obveznica	Povećanje investicionog kapaciteta lokalnih zajednica Izgradnja moderne saobraćajne, komunalne, energetske, i telekomunikacione infrastrukture na lokalnom nivou	Izмене relevantnih zakona kojima se uređuje imovina opština, gradova i drugih lokalnih zajednica formiranje komunalnog investicionog fonda emitovanje prvih municipalnih obveznica	Ministarstvo finansija, Ministarstva nadležna za lokalnu upravu, uprave velikih gradova

REFORMA JAVNOG SEKTORA

Područje/problem	Ciljevi	Mere i aktivnosti	Nadležna institucija
Unapređenje investicionog i poslovnog ambijenta	Smanjenje troškova i rizika poslovanja u Srbiji	otklanjanje administrativnih barijera smanjenje korupcije izgradnja i unapređenje infrastrukture unapređenje politike konkurencije jačanje finansijske discipline regulisanje svojinskih odnosa	Vlada i nadležna ministarstva, Komisija za zaštitu konkurencije
Makroekonomska stabilnost	Smanjenje fiskalnog deficita Ograničavanje odnosa javnog duga prema BDP-u	primena pravila o fiskalnoj odgovornosti racionalizacija svih segmenata javne potrošnje	Ministarstvo finansija, Fiskalni savet, Vlada
Struktura javne potrošnje	Promena strukture javne potrošnje u funkciji privrednog rasta	smanjenje učešća izdataka za plate i penzije u skladu sa fiskalnim pravilima smanjenje učešća rashoda za robu i usluge za 1 p.p. BDP-a smanjenje rashoda za subvencije za 0,4 p.p. BDP-a smanjenje subvencija industrijskim preduzećima, povećanje subvencije sa poljoprivredu, nauku i istraživanja smanjenje učešća državnih neto pozajmica u BDP-u povećanje rashoda za javne investicije za 2 p.p. BDP-a povećanje rashoda za kamate za 0,6 p.p. BDP-a	Ministarstvo finansija, Vlada i nadležna ministarstva
Povećanje obima i unapređenje efikasnosti javnih investicija	Smanjenje troškova privrede i građana Stvaranje povoljnijih uslova za privatne investicije, Unapređenje efikasnosti javnih investicija Smanjenje korupcije pri izvođenju javnih investicija	izgradnja moderne saobraćajne, komunalne, energetske i telekomunikacione infrastrukture izrada dugoročne strategije izgradnje infrastrukture u skladu sa bilansnim mogućnostima države primene ekonomskih kriterijuma pri izboru projekata unaprđenje nadzora pri realizacije javnih investicija	Ministarstvo finansija, Vlada i nadležna ministarstva

REINDUSTRIJALIZACIJA

Područje/problem	Ciljevi	Mere i aktivnosti	Nadležna institucija
Nedovoljan rast industrijskih preduzeća	Dinamičan nastanak i razvoj industrijskih preduzeća	Poboljšanje poslovnog ambijenta Krediti za mala i srednja preduzeća Krediti za izvoz Garancije Tehnička pomoć	MEIRR, AOFI, SIEPA, Fond za razvoj
Nizak rast tehnološki-intenzivnih oblasti industrije	Natprosečan rast proizvodnje srednje i visoke tehnologije	Povoljni krediti za mala i srednja preduzeća u targetiranim sektorima	MEIRR, Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj, Fond za razvoj
Nizak stepen inovatorstva i primena inovacija u proizvodnji	Uvođenje novih proizvoda	Krediti za inovatore Fond za inovatorstvo Edukacija Posredovanje Tehnička pomoć	MEIRR, Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj
Neravnomeran regionalni razvoj	Smanjenje razlika između regiona	Povoljni krediti za devastirane regione	MEIRR, Nacionalna agencija za regionalni razvoj
Nerazvijeni specifični oblici saradnje preduzeća	Razvoj potrebne poslovne infrastrukture	Podrška poslovnim inkubatorima, klasterima, tehnološkim parkovima, slobodnim zonama	MEIRR, Nacionalna agencija za regionalni razvoj
Nizak stepen investiranja u srednje i visoko tehnološki intenzivne oblasti industrije	Povećanje priliva finansijskih sredstava u nove proizvodne oblasti	Državni fond rizičnog kapitala, kreditiranje fondova rizičnog kapitala, olakšice za rad fondova rizičnog kapitala	MEIRR, Fond za razvoj
Neefikasna državna podrška industrijalizaciji	Formulisanje efikasne industrijske politike	Viši stepen centralizacije u sprovođenju industrijske politike	MEIRR, Fond za razvoj, AOFI, SIEPA

POLJOPRIVREDA

Područje/problem	Ciljevi	Mere i aktivnosti	Nadležna institucija
Tehničko- tehnološko zaostajanje poljoprivrede Srbije	Izgradnja stabilnog, održivog i efikasnog sektora, koji će biti konkurentan na domaćem i međunarodnom tržištu i doprineti rastu BDP-a	Povećanje obima podrške poljoprivredi približno paritetnom iznosu u konkurentskim zemljama (redefinisati poziciju poljoprivrede u budžetskoj raspodeli prema očekivanom udelu sektora u BDP-u uz uvažavanje socijalnog impakta sektora na ruralno siromaštvo)	MPŠV, Ministarstvo finansija
		Podržati uvođenje standarda u poljoprivredni i prerađivački sektor (HACCP, ISO, GLOBAL GAP) Permanentno unapređivati sistem kontrole	MPŠV, Ministarstvo zdravlja, Privredna komora, Udruženja proizvođača, savetodavna služba, instituti
		Subvencionisati investicije u modernizaciju mehanizacije i opreme poljoprivrednih gazdinstava	MPŠV
		Izgradnja i razvoj sistema mikrofinansiranja poljoprivrede	Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja, finansija, rada i socijalne politike, MPŠV i Narodna banka Srbije
		Unapređenje sistema transfera znanja i novih tehnologija ka korisnicima/proizvođačima – savetodavni sistem	MPŠV (projekat sa Svetskom bankom)
		Unapređenje menadžmenta zemljišta i voda – melioracije zemljišta, saniranje klizišta, zaslanjenost, nedovoljna primena stajnjaka...	MPŠV, Ministarstvo za infrastrukturu, lokalna samouprava
		Stvaranje sistema za efikasnije tržišne intervencije, po modelu EU - izgradnja skladišta i podsticaji za skladištenje, deo nadležnosti sa DRR prebaciti na agenciju za interventni otkup	MPŠV, Ministarstvo trgovine, udruženja proizvođača, Kompenzacioni fond
		Suzbijanje sive ekonomije	MPŠV, Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo finansija
Sporo strukturno reformisanje otežava rast produktivnosti poljoprivrede – preovladavaju mala gazdinstva sa niskim viškovima.	Strukturno unapređenje sektora – aktiviranje tržišta zemljišta i jačanje prehrambenog lanca	Podrška diverzifikaciji dohotka poljoprivrednih gazdinstava (ruralni turizam, tradicionalni proizvodi, prerada na gazdinstvu)	MPŠV, Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja
		Podrška aktiviranju tržišta zemljišta Rano penzionisanje poljoprivrednika sa uporedim prenosom zemljišta na mlađe proizvođače. (Sačiniti procenu efekata i sredstava, primena treba da bude koordinirana sa investicijama u farme i rastom zaposlenosti u drugim sektorima)	MPŠV, Republički geodetski zavod, Ministarstvo finansija, Ministarstvo rada i socijalne politike
		Prilagođavanje sistema podrške (u svim njegovim segmentima) regionalnim specifičnostima poljoprivrede i ruralnih područja - podršku kreirati prema specifičnim zahtevima i potrebama pojedinih delova Srbije	MPŠV, Ministarstvo ekonomije,
		Podrška udruživanju proizvođača – kofinansiranje aktivnosti zadruge, asocijacija (zajednički nastupi na tržištu, marketinške aktivnosti, standardi, edukacija)	MPŠV, Privredna komora, Zadrugni savez, Ministarstvo ekonomije

<p>Institucionalno, sektor poljoprivrede se sporo reformiše -- evidentna su odstupanja od EU standarda u sistemu kontrole kvaliteta i zdravstvene bezbednosti hrane, primenjenom političkom okviru i organizovanosti institucija</p>	<p>Uspostavljanje efikasnog zakonodavnog i institucionalnog okvira, usklađenog sa međunarodnim standardima i zahtevima procesa integracija</p>	<p>Uspostaviti Upravu za agrarna plaćanja i druga tela; ubrzati pripreme za akreditaciju kako bi se ubrzao pristup fondovima EU</p>	<p>MPŠV, Ministarstvo finansija, Kancelarija za pridruživanje EU..</p>
		<p>Permanently raditi na usvajanju zakona i podzakonskih akata u oblasti proizvodnje i prometa hrane, prema zahtevima <i>acquis communautaire</i></p>	<p>MPŠV</p>
		<p>Uspostavljanje i akreditacija sistema referentnih laboratorija, kontrole i sertifikacije u lancu bezbednosti hrane</p>	<p>MPŠV, Akreditaciono telo Srbije</p>
		<p>Primena sistema integrisanog upravljanja granicama, posebno u oblasti nadležnosti veterinarskih i fitosanitarnih inspektorata</p>	<p>MPŠV</p>
		<p>Jačanje ljudskog/kadrovskog potencijala MPŠV – organizaciono restrukturiranje i stalna edukacija kroz twining i druge programe</p>	<p>MPŠV</p>
		<p>Reforma sistema penzijskog, zdravstvenog i socijalnog osiguranja poljoprivrednika</p>	<p>MPŠV, Ministarstvo finansija, Ministarstvo rada i socijalne politike</p>
		<p>Usvojiti Program ruralnog razvoja i IPARD program - definisani i uskladiti ciljeve, mere i akcije za razvoj sela podrškom tržištu i cenama</p>	<p>MPŠV u saradnji sa drugim ministarstvima jer je i zahtev EU uspostavljanje međuministarske saradnje</p>

ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE I INFORMACIONO DRUŠTVO

Područje/problem	Ciljevi	Mere i aktivnosti	Rok i nadležna institucija
Elektronske komunikacije	- Da širokopoljasni pristup dostigne zastupljenost od 20% i da postane jeftiniji	- Izrada propisa, formiranje katastra telekomu. Infrastrukture, izrada SEE light projekta, integracija osnovnih i srednjih škola u jedinstvenu mrežu, povezivanje ustanova kulture na AMPEC	Do 2012 MTID
Elektronske komunikacije	- Digitalno emitovanje televizijskog i radio programa	- formiranje regulatornog okvira, projektovanje i implementacija distribucione mreže MFN/SFN, - nabavku STB I usvojanju mera za podsticanje domaćih proizvođača - donošenje Plana namene I Plana raspodele radio-frekvencija	Do 2012 MTID, Do 2012 MTID, 2012-2015 MTID
Elektronske komunikacije	- Formiranje digitalne dividende	- Formiranje zakonskog okvira i aktivnosti oko raspodele spektra	2012-2015 MTID,
e-uprava, e-zdravstvo i e-pravosuđe	- Primena informaciono-komunikacione tehnologije u javnoj upravi - Primena IKT u zdravstvenoj zaštiti - Primena IKT u pravosuđu	- formiranje infrastrukture za IKT, primena elektronskih potpisa I dokumenata, uspostavljanje elektronske službene evidencije, automatizacija međusobnih procesa, itd. - formiranje IKT infrastrukture, elektronske evidencije; pojedinačne elektronske servise i edukaciju radnika u zdravstvu - skup poslovnih procesa I procedura u pravosuđu, formiranje informacionog sistema, IKT infrastrukture I upravljanja promenama I razvojem sistema.	-do 2013 MTID, RZII4, MUP5 -do 2015 MZ, RZZO6, MTID - do 2020 Sudovi, MP7, MTID
IKT u obrazovanju, nauci i kulturi	- Primena IKT u obrazovanju - Unapređenje istraživanja I inovacija u oblasti IKT - Primena digitalni sadržaji	- Razvoj digitalnih sadržaja, obučenos nastavnika, podizanje nivoa znanja za korišćenje IKT, uvođenje savremenog koncepta e-učenja, itd. - Izgradnja infrastrukture za istraživanje I razvoj, jačanje institucionalnih I ljudskih resursa I promocija saradnje istraživanja, razvoja I privrede - Proučavanje, razvoj, prilagođavanje I primenu standarda za digitalizaciju sadržaja, njegovog dugog čuvanja I primenu inovaciju u ovoj oblasti	-2010-2015MNTR8, MTID -2010-2020MNTR, -2010-2020MTID

Elektronska trgovina	<ul style="list-style-type: none"> - Uklanjanje barijera za razvoj e-trgovine - Uvođenje elektronskih računi i elektronskog plaćanja - Podsticanje razvoja e-trgovine - Zaštita potrošača u e-trgovini - Kordinacija razvoja e-trgovine 	<ul style="list-style-type: none"> - Analizirati barijere i doneti mere za njihovo otklanjanje - Usklađivanje zakonskog okvira sa direktivama EU, unaprediti razvoj e-bankarstva, korišćenja kartica za plaćanje preko interneta, plaćanje mobilnim telefonom i druge naprednije usluge - Potrebno je raditi na privlačenju investicija u razvoj e-trgovine i izvršiti informisanost i edukaciju privrednika, potrošača i predstavnika državne uprave o prednostima, načinu odvijanja i bezbednosti. - Formiranje instrumenata za zaštitu potrošača - Formiranje Sveta za razvoj e-trgovine u RS 	<ul style="list-style-type: none"> -2010-2012MTU9, MTID -2010-2012MTU, MF; MTID -2010-2012MTU, MF; MTID -2012-2015,MTU, MERR; MTID -2010-2012,MTU
Poslovni sector IKT	<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj ljudskih resursa - Razvoj start-up inovativnih kompanija - Izvoz i prekogranični autsorsing -Zaštita intelektualne svojine softvera i digitalnih sadržaja 	<ul style="list-style-type: none"> - Potrebno je povećati broj studenata iz oblasti IKT i formirati forum e-veština - Organizovanje okruglih stovalova radi informisanja preduzetnika i kompanija - Smanjiti poreze i doprinose na zaposlene iz IKT - Edukacija naučnika o zaštiti intelektualne svojine 	<ul style="list-style-type: none"> - do 2020, MNTR; Ministarstvo prosvete -do 2020, MNTR MNTR; MERR10 - do 2020, MNTR PU, MF - do 2020, MNTR MNTR
Inforamciona bezbednost	<ul style="list-style-type: none"> -Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za informacionu bezbednost - Zaštita kritične infrastrukture -Borba protiv visokotehnoškog kriminala -Nučno-istraživački i razvojni rad u oblasti informacione bezbednosti 	<ul style="list-style-type: none"> - Formiranje propisa koji reglišu standrade i područije informacione bezbednosti i nacionalnog organa koji će se baviti bezbednošću i incidentima na Internetu - potrebno je urediti kriterijume za utvrđivanje kritične infrastrukture, kriterijume za kategorizaciju informacionog napada, kao i uslove zaštite - Usvojiti nova i unaprediti već postojeća rešenja zakonskog okvira - Potrebnao je stalno istraživanje novih kriptografskih tehnika 	<ul style="list-style-type: none"> - do 2020, MNTR MTID - do 2020, MNTR MTID, MUP - do 2020, MNTR MTID, MUP - do 2020, MNTR MNTR

POVEĆANJE IZVOZA

Područje/problem	Ciljevi	Mere i aktivnosti	Nadležna institucija
Jak dinar kao destimulans izvozno-orijentisanom rastu	Sprečavanje velike realne aprecijacije kursa dinara	Operacije na deviznom tržištu Rregulisanje i ograničavanje priliva kratkoročnog kapitala ukoliko ima špekulativni karakter	NBS
Završetak privatizacije bivših industrijskih giganata	Oživljavanje proizvodnje, posebno za izvoz	Preuzeti dugove prema radnicima i kreditorima kako bi bila privatizovana Pretvaranje u industrijske parkove za razvoj malog biznisa bivših radnika i zainteresovanih	Ministarstvo finansija, Ministarstvo ekonomije, Agencija za privatizaciju
Neinformisanost o mogućnostima izvoznog plasmana	Informisanje privatnih preduzetnika o mogućnostima za izvoz	Pravljenje analiza na nivou proizvoda o potencijalnim tržištima, dinamici, jediničnim cenama, barijerama za ulazak	Ministarstvo ekonomije
Proizvodne, izvozno-orijentisane investicije	Privući što više proizvodnih preduzeća	Međudržavni sastanci, reklamiranje Srbije kao proizvodne destinacije	SIEPA, Ministarstvo ekonomije
Velike kompanije iz oblasti elektro i mašinske industrije	Dolazak mnoštva manjih prateljih	Budžetska subvencija velikom proizvođaču iz ovih oblasti	RMEOI, Ministarstvo finansija
Izvoz usluga	Rast prihoda od izvoza usluga	Međudržavni sastanci, reklamiranje Srbije kao turističke destinacije, usluga u oblasti zdrastva i sl.	SIEPA, Ministarstvo turizma
Greenfield investicije	Ubrzavanje dolaska proizvodnih Greenfield investicija	Promenama propisa, smanjivanjem troškova i procedura poboljšati rang Srbije na listi "Doing Business" svetske banke Medijski promovisati uspešne primere privlačenja Greenfield investicija i kritikovati lokalne organe vlasti sa agrumentacijom zainteresovanih investitora	Sva nadležna ministarstva i agencije Vladina kancelarija za komunikaciju sa medijima
Neiskorišćeni izvozni potencijal	Rast izvoza	Intenziviranje političke i ekonomske saradnje sa zemljama Bliskog istoka i Severne Afrike	Predsednik Republike, Predsednik vlade i ministri ekonomije, energetike, turizma...
Intenziviranje razmene na području bivših Jugoslovenskih republika	Rast izvoza	Intenziviranje političke i ekonomske saradnje sa zemljama nastalim na području SFRJ	PKS, nadležni ministri
Razvoj saobraćajne infrastrukture	Smanjivanje troškova transporta kroz veće korišćenje Dunava	Primena EU Strategije za Dunav (2010)	Ministarstvo saobraćaja, prostornog planiranja
Konkurentnost privrede	Rast konkurentnosti domaće privrede	Nastaviti implementaciju Strategije povećanja izvoza Srbije u periodu 2008-2011. godina	Sve naznačene institucije u strategiji

REGIONALNI ASPEKTI NOVOG MODELA RASTA I RAZVOJA

Područje/problem	Ciljevi	Mere i aktivnosti	Nadležna institucija
Izgradnja regionalne institucionalne infrastrukture	Ravnomerni regionalni razvoj	Implementacija Zakona o regionalnom razvoju. Donošenje podzakonskih akata: Metodologija o načinu izrade regionalne razvojne strategije, Metodologija za izračunavanje stepena razvijenosti područja, Metodologije za vrednovanje mera i podsticaja regionalnog razvoja, i dr	Republički MERR, MF, NARR, RAR, RZS Pokrajinski Sekretarijati
Trend povećanja regionalnih razlika	Brži razvoj nerazvijenih područja	Državni Program razvoja nerazvijenih područja 2011-2020. Formiranje Fonda za razvoj nerazvijenih područja u Srbiji	MERR, NARR, RZR
Nedefinisan obim podsticajnih sredstava	Budžetsko programiranje sredstava za podsticanje regionalnog razvoja	Utvrđivanje obima podsticajnih sredstava (najmanje 1% BDP-a)	MERR, MF, NARR
Nedefinisana fiskalna politika u funkciji podsticanja regionalnog razvoja	Definisanje fiskalnih instrumenata u funkciji regionalnog razvoja	Fiskalni podsticaji za investiciona ulaganja i podsticanje zapošljavanja na NRP Poreske olakšice i poreska oslobađanja poreza na dohodak i na dobit na NRP na 10 godina	MF
Afirmacija strateškog planiranja razvoja	Utvrđivanje regionalnih razvojnih prioriteta na srednji i dugi rok	Nacionalni plan regionalnog razvoja Srbije Donošenje regionalnih razvojnih strategija Donošenje Programa finansiranja razvoja regiona	MERR, MF, MR, NARR, RZR
Trend povećanja ekonomske koncentracije u Beogradu i Južnobačkom okrugu	Povećanje regionalne konkurentnosti	Nova industrijska politika Izgradnja privredne infrastrukture Fiskalna reforma Podsticajni mehanizmi	MERR, MF, MI, MKI, RZR
Visok stepen centralizacije i gubitak odgovornosti za sopstveni razvoj	Policentričan razvoj	Fiskalna decentralizacija. Podizanje kapaciteta Poreske uprave na lokalnom nivou u administriranju izvornih lokalnih javnih prihoda Utvrđivanje zakonske nadležnosti, uloge i funkcije gradova	MF, MZŽSPP, MDULS

Nepostojanje sistemskih mera za podsticanje regionalnog razvoja	Aktivna politika regionalnog razvoja	Donošenje Vladinog međusektorskog dokumenta: „Mere za podsticanje regionalnog razvoja Srbije“ Razrađeni i transparentni podsticaji preko Republičkog i Pokrajinskog Fonda za razvoj, imajući u vidu sektorske i regionalne prioritete	MERR, MF, RZR
Nekoordinirana podsticajna politika	Sinhronizacija podsticajnih politika	Razmatranje i usvajanje godišnjih Izveštaja o implementaciji usvojenih sektorskih strategija Regionalni kontekst (analiza) svakog predloženog zakonskog akta	Sva ministarstva
Istraživanje regionalnog razvoja	Podizanje analitičko-istraživačkih kapaciteta	Jačanje kapaciteta nadležnih institucija	RZR, RZS

ENERGETIKA

Područje/problem	Ciljevi	Mere i aktivnosti	Nadležna institucija
Sigurno i pouzdano snabdevanje energijom	Privlačenje investicija u projekte izgradnje novih kapaciteta i modernizacije/racionalizacije postojećih	uvođenje ekonomske kategorije cene električne energije i uklanjanje cenovnih dispariteta između energenata reorganizacija i korporatizacija JP EPS i JP Srbijagas usvajanje novog Zakona o energetici usklađenog sa trećim paketom EU direktiva izrada studija izvodljivosti, naročito za CDM projekte formiranje berze električne energije	Energetski subjekti, Ministarstvo rudarstva i energetike
	Unapređenje energetske efikasnosti u svim sektorima proizvodnje i potrošnje energije	uspostavljanje realnog pariteta cena električne energije definisane kategorije socijalno ugroženog potrošača i kreiranje socijalne karte donošenje Zakona o racionalnoj upotrebi energije usvojiti Akcioni plan za povećanje energetske efikasnosti uspostaviti bazu pouzdanih i međunarodno uporedivih indikatora o potrošnji finalne energije primena novih tehnologija i tehničko tehnoloških rešenja edukacija o racionalnoj potrošnji i njeno i stimulisanje	Ministarstvo rudarstva i energetike, Agencija za energetske efikasnost, Agencija za energetiku, Vlada RS, energetski subjekti
	Diverzifikacija energetskih izvora	unaprediti i dopuniti postojeći regulatorni okvir sa međunarodnim standardima i zahtevima procesa integracija; stimulisati proizvodnju i primenu biogoriva u saobraćaju; uklanjanje administrativnih prepreka za veće korišćenje OIE preuzimanja i dispečiranja električne/toplotne energije jačanje ljudskog/kadrovskog potencijala - organizaciono restrukturiranje i stalna edukacija	Ministarstvo rudarstva i energetike i Agencija za energetske efikasnost

SAOBRAĆAJ

Područje/ problem	Ciljevi	Mere i aktivnosti	Rok i nadležna institucija
Nejednaki uslovi konkurencije između saobraćajnih grana	Multimodalni pristup razvoju koji podrazumeva integrisano planiranje razvoja saobraćajnog sistema i racionalnije korišćenje prednosti svakog vida saobraćaja.	Ujednačavaće se uslovi konkurencije između železnice, drumskog i rečnog saobraćaja u skladu sa saobraćajnom politikom i direktivama EU.	Kontinuirano, MI
Železnički saobraćaj			
Neefikasna i nedovoljna tržišna orijentacija železničke kompanije	Jačanje marketinga i komercijalnih aktivnosti Finansijska konsolidacija Preduzeća -Završetak procesa restrukturiranja Preduzeća	- Realizacija Plana aktivnosti na redukciji nerentabilnih usluga - Računovodstveno razgraničenje i decentralizacija infrastrukture i prevoza. - Donošenje ugovornog plana za odnose između države i železnice. - Uvođenje i primena OJP - Donošenje propisa koji se odnose na cene železničkih usluga i visinu naknada za korišćenje železničke infrastrukture - Donošenje programa/zakona restrukturiranja duga JP "Železnice Srbije" - Restruktuiranje radne snage, poboljšanje kvalifikacione i kadrovske strukture - Nastavak procesa organizacionih promena, holding kompanija	Kontinuirano, JPŽS - 2011, JPŽS - 2011, MI, MF - 2011-2013, MI, MF - 2013, MI, MF - 2011, MI, MF - Kontinuirano, JPŽS - 2015, JPŽS, MI
Nizak kvalitet usluga i nedovoljan nivo bezbednosti prevoza	Modernizacija voznog parka - Modernizacija informacionih sistema	- Rekonstrukcija i nabavka novih vučnih i voznih sredstava - Kupovina softvera, obuka kadrova, nabavka nove telematske opreme i računara - Uvođenje železničkih mobilnih radio uređaja na prugama i u vozovima	Kontinuirano, JPŽS, MI
Nezadovoljavajuće stanje železničke mreže pruga	- Popravljanje stanja železničke infrastrukture i intenzivan razvoj mreže pruga - Redovnost ciklusa održavanja i remonta pruga	Potrebno je izgraditi i modernizovati infrastrukturu Povećati ulaganja u odražavanje i remont pruga	kontinuirano MI kontinuirano MI
Zaštita životne sredine	Smanjenje negativnog uticaja železničkog saobraćaja na zagađenje životne sredine	Realizacija projekta "Unapređenje sistema upravljanja zaštitom životne sredine u JP "Železnice Srbije" prema standardima ISO 14000.	K, JPŽS i nadležno ministarstvo
Neusklađenost sa legislativom EU	Donošenje zakona i podzakonskih akata	- donošenja Zakona o transportu opasnih tereta - usklađivanje Zakona o železnici - donošenje Zakona o ugovorima u prevozu u železničkom saobraćaju - donošenje Zakona o bezbednosti železničkog saobraćaja	2010-2014, MI

Drumski saobraćaj

Regulatorni, institucionalni i strateški okvir	Nesmetano funkcionisanje međunarodnog drumskog saobraćaja	<ul style="list-style-type: none"> -Zaključivanje bilateralnih Sporazuma sa drugim zemljama, koji regulišu ovu oblast i implementiranje u zakonodavni sistem Srbije - Formiranje Agencije za drumski transport - Donošenje Strategije razvoja putne mreže i Srednjoročnog plana izgradnje, rekonstrukcije i održavanja državnih puteva u periodu 2010-2015. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kontinuirano, MI -2011, MI - 2011, Vlada RS, JP „Putevi Srbije“,MI
Putna mreža nije u zadovoljavajućem stanju	<ul style="list-style-type: none"> -Unapređenje infrastrukture -Uspostavljanje efikasnih i stabilnih mehanizama finansiranja - Unapređenje upravljanja i planiranja radova održavanja puteva uz prethodno ažuriranje podataka. 	<ul style="list-style-type: none"> - Modernizacija autoputeva na Koridoru X, drumsko-železničkog Žeželjevog mosta, nadgradnja koridora istok-zapad i nadgradnja nacionalne putne mreže - Razmotriće se uvođenje naknada za puteve sadržane u maloprodajnoj ceni motornog benzina i dizel goriva u iznosu od najmanje 20%, kao jedan od osnovnih izvora finansiranja puteva - Donošenje akta o kategorizaciji putne mreže - Donošenje novog Pravilnika i standarda za održavanje državnih puteva - Primena racionalnije i efikasnije tehnologije održavanja puteva i opremanje sa savremenim sredstvima - Formiranje i konstantno ažuriranje baze podataka o karakteristikama i stanju puteva i mostova 	<ul style="list-style-type: none"> -JP „Putevi Srbije“, MI, MNIP, Privredno društvo Koridor X doo -MI,MF - MI, MF, JP „Putevi Srbije“, - JP „Putevi Srbije“ MI JP “Putevi Srbije”
Nezadovoljavajuća bezbednost drumskog saobraćaja	Poboljšanje nivoa bezbednosti saobraćaja na putevima	<ul style="list-style-type: none"> - Donošenje podzakonskih akata potrebnih za primenu Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima - Donošenje zakona o prevozu opasnih materija u drumskom saobraćaju -Donošenje nacionalne strategije bezbednosti saobraćaja na putevima -Donošenje nacionalnog plana bezbednosti saobraćaja na putevima 	<ul style="list-style-type: none"> - 2010, MI - 2011, MI
Zagađivanje životne sredine iznad evropskih standarda	Smanjenje negativnog uticaja drumskog saobraćaja na životnu sredinu	<ul style="list-style-type: none"> -Preispitaće se sistem naknada za korišćenje infrastrukture i uvođenje “ekološke naknade” -Primena materijala i tehnologije koje imaju manji štetni uticaj. 	<ul style="list-style-type: none"> -Kontinuirano, MI, JP „Putevi JP, „Putevi Srbij
Nedovoljno efikasan saobraćaj	Poboljšanje upravljanja saobraćajem	<ul style="list-style-type: none"> -Postepeno uvođenje i razvijanje Inteligentnih Transportnih Sistema (ITS) -Uvođenje jedinstvenog sistema naplate putarine na celoj mreži 	<ul style="list-style-type: none"> 2012-2020, JP „Putevi Srbije“
Neusklađenost sa legislativom EU	Donošenje zakona i podzakonskih akata	<ul style="list-style-type: none"> -Izmena i dopuna Zakona o međunarodnom prevozu u drumskom saobraćaju. -Donošenje: zakona o prevozu putnika u drumskom saobraćaju. -Donošenje zakona o prevozu tereta u drumskom saobraćaju. -Donošenje podzakonskih akata neophodnih za sprovođenje zakona 	<ul style="list-style-type: none"> 2010-2012 MI

Saobraćaj na unutrašnjim plovnim putevima

Intenzivniji razvoj i modernizacija vodnog saobraćaja	Unapređenje stanja u vodnom saobraćaju	-Program realizacije Master plana za unutrašnje plovne puteve -Program unapređenja usluga u prevozu plovnim putevima -Program unapređenja stanja infrastrukture unutrašnjih plovnih puteva	2011-2020, MI, DUPP „Plovput“
Nedostatak savremene informacione tehnologije	Primena savremenih informacionih tehnologija	-Formiranje rečnog informacionog sistema (RIS) -Uspostavljanje radio-veze na plovnim putevima RS -Uvođenje Servisa za upravljanje brodskim saobraćajem	-2011-2015 MI, DUPP „Plovput“ -2012, MI
Nepostojanje strateških dokumenata	Donošenje strategija	-Strategija razvoja vodnog saobraćaja	2012, MI
Zastareo i neprilagođen zakonski i institucionalni okvir sa <i>acquis communautaire</i> (uredbe, direktive, odluke i preporuke)	Usklađenje zakonskog okvira i formiranje novog institucionalnog okvira	-Institucionalna refoma sektora vodnog transporta će obuhvatiti: transformaciju Jugoregistra u Tehničko nadzorno telo; transformaciju Direkcije za unutrašnje plovne puteve „Plovput“ u Javnu agenciju za vodne puteve; osnivanje Nacionalne lučke uprave i definisanje poslova u nadležnosti lučke kapetanije. -Formiranje Lučke uprave -Formiranje RIS centra -Formiranje VTS centra -Zakon o pomorskoj plovidbi -Zakon o svojinsko-pravnim odnosima na brodovima	-2010-2011, MI -2011, Vlada, MI -2011, MI -2012, MI -2011, MI -2011, MI

Vazdušni saobraćaj

Zastarela i neprilagođena zakonska regulativa	Usklađivanje zakonske regulative sa direktivama i odlukama EU	-Donošenje novog Zakona o vazduhoplovstvu -Donošenje Zakona o izmeni i dopuni Zakona o obližnjim odnosima i osnovama svojinsko pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju	-2010-2011, MI -2011-2012, MI
Postizanje veće konkurentnosti javnih preduzeća	Restruktuiranje i modernizacija javnih saobraćajnih preduzeća	-Donošenje dugoročnih programa razvoja i modernizacije JP -Implementacija Dugoročnih programa	2011, „Jat Airways“, Aerodrom „Nikola Tesla“, MI
Infrastruktura	Modernizacija postojeće i izgradnja nove aerodromske infrastrukture	-Modernizacija postojeće i izgradnja nove aerodromske infrastrukture Aerodroma „Nikola Tesla“, -Modernizacija postojeće i izgradnja nove aerodromske infrastrukture Aerodroma „Konstantin Veliki“ u Nišu, -Modernizacija postojeće i izgradnja nove infrastrukture Kontrole letenja	2010-2020 MI, Aerodrom „Nikola Tesla“, Aerodrom „Konstantin Veliki“, Grad Niš
Zaštita životne sredine	Poboljšanje zaštite životne sredine	-Formiranje programa za poboljšanje zaštite životne sredine. -Implementacija programa za poboljšanje zaštite životne sredine.	2011, MZŽS, MI

Zastarela i neprilagođena zakonska regulativa	Usklađivanje zakonske regulative sa direktivama i odlukama EU	-Donošenje novog Zakona o vazduhoplovstvu -Donošenje Zakona o izmeni i dopuni Zakona o oblicionim odnosima i osnovama svojinsko pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju	2010-2011, MI
Multimodalni saobraćaj			
Nedefinisane potrebe za razvoj intermodalnog saobraćaja	Razvoj intermodalnih transportnih usluga	-Izrada studija i projekata kojima se definišu potrebe i zahtevi za razvoj intermodalnih transportnih usluga	2011, MI
Konkurentnost	Postizanje konkurentnosti ovog vida saobraćajnih usluga na tržištu	-Formiranje društva za organizaciju i eksploataciju integralnog transporta	MI
Privredni razvoj i razvoj manje razvijenih područja	Privlačenje robnih i transportnih tokova	-Izgradnja i razvoj terminala i neophodne tehničke baze	MI
Logističko-transportni sistem	Povezivanje svih učesnika u jedinstven logističko-transportni sistem	-Razvoj logističko-transportnog sistema	MI
Nepostojanje zakonskog i institucionalnog okvira	Formiranje zakonskog i institucionalnog okvira	-Donošenje zakona i podzakonskih akata u skladu sa AGTC, direktivama EU -Zaključivanje bilateralnih i multilateralnih sporazuma o regulisanju intermodalnog transporta	MI

K - Kontinuirano

MI - Ministarstvo za infrastrukturu

MF – Ministarstvo finansija

JPŽS - Javno preduzeće „Železnice Srbije“

MNIP – Ministarstvo za nacionalni investicioni plan

MZŽS – Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja

METODOLOGIJA MODELA ZA MAKROEKONOMSKO PROJEKTOVANJE¹³³

UVODNE NAPOMENE

Najveći broj metoda za dugoročne projekcije bazira se na kombinaciji konjunkturane analize, primeni razvijenih ekonometrijskih modela i procena ekonomskih eksperata. Osnovna funkcija makroekonomskih projekcija u svim zemljama je da se osigura da će Vlada pratiti put održivog dugoročnog razvoja a da pri tome ne reaguje na trenutne pritiske. Ovi pritisci mogu biti kako politički pritisci tako i šokovi u samoj ekonomiji (bilo domaći bilo inostrani).

U primerma koji su za ekonomiju Srbije analizirani u pogledu održivosti projektovanog razvoja i rizika u tom pogledu, karakteristični pritisci su u periodu 2006-2010. bili ispoljeni u domenu budžetske potrošnje, plata u javnom sektoru i penzija. Za slučaj Srbije karakterističan inostrani pritisak je trogodišnji kreditni aranžman za podršku stabilnosti sklopljen u maju 2009. godine sa Međunarodnim monetarnim fondom koji podrazumeva kvantitativne i strukturne kriterijume izvršenja među kojima je najvažnije zamrzavanje nominalnih plata u javnom sektoru i penzija, donošenje novog zakona o penzijama i zakona o fiskalnoj odgovornosti. Najteži eksterni šok u Srbiji bilo je zavođenje trgovinskih i finansijskih sankcija u maju 1992. godine.

Prilikom pravljenja projekcija i različitih scenarija poželjno je obezbediti da je projekcija konzistentna kroz sve segmente jedne ekonomije. Martin M. (1999) smatra da u suštini postoji pet modela koji su najčešće predmet diskusije:

- MMF-ov finansijski „framework“
- RMSM model Svetske Banke i naprednije varijante ovog modela kao što su RMSM-X/XX i MACOR
- „three-gap“ model i različiti strukturni modeli
- CGE i drugi kompleksniji modeli toka fondova

Dinamički ekonometrijski modeli

133 Jedna uža verzija ove metodologije (bez fiskalne projekcije i razrađene projekcije formiranja bruto domaćeg proizvoda) objavljena je u časopisu PANOECONOMICUS ,br 2.2010, rad pod naslovom „Methodological Basis for Macroeconomic Projections in Countries Exposed to Pressures and Shocks: Example of Serbia“, str 225-243; autori: Stojan Stamenković i Miladin Kovačević.

(1) MMF-ov finansijski framework. Bolnick (1999) u svom radu govori o prirodi „finansijskog programiranja“ i objašnjava značaj ove metodologije kao standardnog alata koji bi donosioci odluka trebalo da primenjuju. On naglašava da je finansijsko programiranje kvantitativna metoda za definisanje monetarnih i fiskalnih targeta koji su konzistentni sa izabranim dugoročnim ciljevima i projektovanim ključnim parametrima, uzimajući u obzir domaću proizvodnju i cene, spoljnotrgovinski sektor i monetarne i fiskalne uslove u zemlji. Glavni ciljevi najčešće uključuju targetirane veličine rasta, inflacije i deviznih rezervi. Drugi bitni parametri uključuju devizne kurseve i targetirane vrednosti rasta domaćih kredita nevladinom sektoru. Ovaj model predstavlja dobru startnu tačku za kreiranje konzistentnog okvira za finansijsko programiranje. Osnovna struktura modela je formulisana u odnosu na ponudu i tražnju za robom, novcem i spoljnotrgovinskom razmenom. Domaća inflacija i srednjoročni rast autputa su postavljeni kao egzogeni targeti, dok je devizni kurs varijabilan i određen odnosima na tržištu. Kao alternativa fleksibilnom kursu, model ima mogućnost korišćenja režima fiksnog kursa u kombinaciji sa eksternim finansijskim jazom (external financing gap¹³⁴).

(2) Osnovna svrha RMSM (Revised Minimum Standard Model) modela Svetske banke¹³⁵ jeste da pokaže koji nivo investicija, uvoza i zaduživanja će biti neophodan da se postigne ciljani nivo rasta realnog BDP-a. Izbor ovog ciljanog nivoa rasta će odrediti koji će nivo investicija biti neophodan. Međutim, ovaj model ne može da da instrukcije u vezi sa politikom i nivoom cena koji je neophodan u skladu sa zadatim nivoom rasta. U uslovima akutnih ili rastućih neravnoteža pristup monetarnoj politici ionako je determinisan kao restriktivan i stabilizujući, tako da je izlišno povezivati cenovne faktore kao endogene u okviru modela.

Ovaj model polazi od jednačine makroekonomske ravnoteže¹³⁶:

$$\text{BDP} = \text{C} + \text{G} + \text{I} + \text{X} - \text{M}$$

U ovom modelu, rast BDP-a je egzogena varijabla i ona se uzima kao zadata. Kao zadata se uzima i vrednost stope rasta izvoza. Ova stopa treba da reprezentuje sve pretpostavke o tražnji zemalja u koje se izvozi, tržišnim učešćima kao i reakcijama na promenu cena i deviznih kurseva u posmatranom vremenskom periodu. U ovom modelu, investicije su funkcija željenog rasta BDP-a. Dva su načina da se odredi ova funkcija: preko marginalne sklonosti ka investicijama i preko graničnog odnosa kapitala i autputa. To je, međutim, i najteži zahtev u primeni ovako postavljenog modela. Bilo koja analitička funkcionalna relacija rasta investicija i rasta BDP-a je nemoguća u uslovima rapidne promene strukture

134 Mikkelsen J., (1998)

135 Addison D., (1989)

136 C - lična potrošnja, G - javna potrošnja, I - investicije, X - izvoz, M - uvoz.

privrede koja je karakteristična za zemlje u tranziciji.¹³⁷ Tražnja za uvozom zavisi od tražnje za potrošnim, intermedijarnim i investicionim dobrima.

(3) „Three-gap“ modeli predstavljaju unapređenje „two-gap“ modela. Oni pored tradicionalnih „saving gap“ i „external gap“ uključuju i „fiscal/financial gap“. Uključivanje novog jaza u analizu je rezultat dve činjenice koje su okarakterisale razvojni proces Latinske Amerike tokom osamdesetih. Prva je da je posle dužničke krize, problem neravnoteže tekućeg računa u zaduženim zemljama postao pre strukturni nego prelazni. Drugi je taj da su spoljne krize takođe uzele oblik fiskalnog kraha s obzirom na to da su Vlade ovih zemalja zadržavale nivo od oko 100% njihovog spoljnog duga.¹³⁸

(4) CGE modeli su simulacije koje kombinuju apstraktne modele (AGE), formulisane od strane Arrow-a i Debreu-a, sa realnim ekonomskim podacima u cilju pronalaženja ravnotežnog nivoa ponude, tražnje i cena na određenom tržištu. Ovi modeli su standardni alat za empirijske analize a imaju veliku primenu u analizi blagostanja i uticaja javnih politika.¹³⁹ Devarajan i Robinson (2002)¹⁴⁰ su analizirali iskustva u primeni ovih modela.

(5) Dinamički ekonometrijski modeli spadaju u grupu najkompleksnijih metoda projekcija i zasnivaju se na nizu ekonometrijskih modela. Na godišnjoj konferenciji Norges Banke (2009), grupa autora¹⁴¹ prezentovala je svoj rad pod naslovom „Macro Modelling with Many Models“ koji se upravo tiče makroekonomskih projekcija primenom dinamičkih modela. Oni smatraju da bi države koje vode politiku ciljanja inflacije trebalo da, u cilju pravljenja dugoročnih projekcija, koriste metodologiju koja se primenjuje u vremenskoj prognozi a naziva se „modeliranje mnoštva“ (*ensemble modelling*). Promenljivost specifikacije modela (na primer, početnih uslova, parametara, ograničenja) se jednostavno uključuju u model konstruisanjem grupe predviđenih gustina (*predictive densities*) preko velikog broja modela komponenti. Komponente omogućavaju da se preko modela objasni veliki deo promenljivosti i, na kraju, model obuhvata sve nestabilnosti koristeći u vremenu promenljive težine komponenti (*time-varying weights on the components*). U ovoj studiji se preporučuje da bi sledeće generacije makro modela, u zemljama koje ciljaju inflaciju, trebalo da stave na stranu problem neizvesnosti destabilizacije (*uncertain instabilities*) a da se fokusiraju na ove teme iz perspektive pojedinačnih modela.

U fokusu ovog rada su prva dva modela.

137 Srbija je tipičan primer tranzicione ekonomije i države u periodu nakon 2000. godine i još uvek na početku 2010. godine nije prošla više od polovine tranzicionog puta.

138 Chisari O, Fanelli J., (1990)

139 Wing I.S.

140 Devarajan S., Robinson S. (2002).

141 Bache I. W., Mitchell J., Ravazzolo F., Vahey S.P., (2009).

1. METOD, ODNOSNO MODEL KOJI JE OVDE KORIŠĆEN

Model je u osnovi na liniji MMF-ovog finansijskog framework-a i RMSM modela Svetske banke. S obzirom na značaj ekspertske analize i znanja o strukturnim karakteristikama i performansama male i otvorene ekonomije u tranziciji koja je podložna spoljnim i unutrašnjim šokovima i pritiscima, reč je o jednom heurističkom modelu u kome su rast BDP-a, udeo investicija, izvoza kao i spoljno-trgovinskog deficita i parametri ograničenja državne potrošnje uz projekcije važnih tekućih i kapitalnih priliva iz inostranstva za ekonomiju u tranziciji kao i cenovni faktori targetirani u opredeljenim vremenskim intervalima. Izbegnuta je primena ekonometrijskih modela u izgradnji strukture modela zbog nedovoljne transparentnosti i slabih uslova primene u fragilnoj tranzicionoj ekonomiji pod pritiskom konfliktnih unutrašnjih i spoljnih politika i zahteva. Tako je u pogledu statističko-matematičke aparature model maksimalno pojednostavljen ali je kompleksnost potencirana na terenu bilansnog povezivanja (kičma je povezivanje bilansa upotrebe BDP-a, platnog bilansa i stanja duga, kako javnog tako i komercijalnog). U jednom iterativnom podešavanju targetiranih veličina najvažniji su kriterijumi održivosti i strukturno-dinamička uverljivost. Od važnosti je jedan jednostavni eksplicitni aproksimativni metod izvođenja deflatora BDP-a i deflatora agregata njegove upotrebe. Model je u praksi (na primeru ekonomije Srbije u njenom dugom tranzicionom periodu) pokazao maksimalnu verodostojnost, prilagodljivost i jednostavnost u primeni uz dobro razumevanje konjunktura i tranzicionih strukturnih promena i efekata.

Teorijski modeli makroekonomskih projekcija nose probleme koje nije jednostavno rešiti. Takvi su, na primer, problem velikog broja jednačina u kojim je teško oceniti (znati) parametre, problem linearnosti ili „glatkosti“, tj. analitičkih krivih na duži rok, problem nerazvijenog tržišta, zatvorene ekonomije; ili ekonomije fragilne na relaciji sa inostranstvom, problem „prelomnih“ momenata itd.

Predstavljeni model makroekonomskih projekcija je zahtevao da se najpre konstruiše model projektovanja platnog bilansa. Taj model je „autentičan“, tj. nije oslonjen ni na jedan teorijski koncept modeliranja makroekonomske ravnoteže, već ima „heuristički“ (iskustveni) karakter.

Model makroekonomskih projekcija koji se ovde koristi sadrži međusobno povezane komponente:

- projekcije cena i kursa;
- projekcije BDP-a („bruto domaćeg proizvoda“) i bilansa upotrebe BDP-a u tekućim cenama;
- projekcije BDP-a na osnovu projekcija faktora njegovog formiranja, iz kojih se formira BDP u komponenti pod 2 (umesto njegovog unošenja kao autonomnog cilja);
- projekcije platnog bilansa (BOP);

- projekcije bilansa štednje i investicija (kao izvedena obeležja - kontrola odnosa domaće štednje, nacionalne štednje i inostrane štednje kao i privatne štednje i štednje države);
- plan javnog zaduživanja i otplata prema inostranstvu;
- plan prihoda, rashoda i deficita budžeta.

Fundamentalna relacija modela je:

$$\text{BDP} = \text{LP} + \text{INV} + \text{KP} + \text{I} - \text{E} = \text{LP} + \text{INV} + \text{KP} + \Delta\text{E} \quad (1)$$

gde je

LP = Lična potrošnja;

INV = Bruto investicije + Promena zaliha;

KP = Kolektivna potrošnja;

I = Uvoz;

E = Izvoz;

ΔE = Neto izvoz (vrednost izvoza umanjena za vrednost uvoza).

Sa platnim bilansom (BOP) je spregnut bilans upotrebe BDP-a, i ta dva bilansa predstavljaju „kičmu“ modela.

Projekcija BOP-a i bilansa upotrebe BDP-a polaze od određenih proporcija u navedenoj fundamentalnoj bilansnoj relaciji, odnosno ciljeva određenog scenarija razvoja koji su određeni kao egzogene veličine. To znači da su na raspolaganju sledeće ciljne veličine: tempo (dinamika) ili udeo u BDP-u agregata lične, investicione, kolektivne potrošnje i neto izvoza. Kao što ćemo videti, mogu se kombinovati parametri dinamike i udela.

Pri dizajniranju modela, definisana su dva skupa uslova:

(1) Uslovno govoreći, moguće je definisati tri tipa scenarija:

- *proinvesticioni scenario*;
- *socijalni scenario* (koji odražava određenu dinamiku lične potrošnje) i
- *stabilizacioni scenario* (koji odražava dinamiku cenovnih odnosa).

U ovom trenutku sve projekcije „održivog“ razvoja idu u prilog proinvesticionog scenarija, tj. nema održivog razvoja bez proinvesticionog scenarija. Videćemo na kojim veličinama se „očitava“ održivost, odnosno neodrživost određenog scenarija.

(2) Projekcije platnog bilansa (BOP-a) moraju biti izvedene u deviznom izrazu (EURO ili USA dolar) jer je BOP sinteza ukupnih ekonomskih odnosa sa inostranstvom, a problem održivosti bilo kog scenarija ekonomskog razvoja zemlje najpre se manifestuje kao održivost ili neodrživost BOP-a.

U postavljenom modelu, inače, inputirani parametri za projektovanje platnog bilansa (BOP-a) moraju delom biti izvedeni u modelu projekcija upotrebe BDP-a.

Model projekcija BDP-a i bilansa upotrebe mora se izvesti u dinarskom izrazu, jer se sistem nacionalnih računa izvodi u domaćoj valuti. Otuda je jasno zašto je potrebno u povezivanju BDP-a i BOP-a izvesti projekcije cena i kursa. Otuda je projekcija cena i kursa prethodeća.

2. MODEL PROJEKCIJA PLATNOG BILANSA

Radi formalnog opisa modela projekcija, zanemarujemo trenutno uticaj domaćih cena, odnosno različite deflatore za pojedine agregate u bilansnoj relaciji upotrebe BDP-a, o čemu će u nastavku biti reči. Kao što je rečeno okosnica je model projekcija platnog bilansa.

Platni bilans ima dva osnovna dela:

- (1) Bilans tekućih transakcija i
- (2) Bilans kapitalnih transakcija.

Osnovna relacija platnog bilansa je:

$$\Delta T + \Delta K = \Delta R, (2)$$

gde je:

ΔT - saldo tekućeg bilansa;

ΔK - saldo kapitalnog bilansa;

ΔR - promena stanja deviznih rezervi.

Gornja relacija znači da je deficit tekućeg bilansa više nego pokriven saldonom kapitalnog bilansa i da je „ostatak“ upotrebljen za rast deviznih rezervi.

Međutim, u „normalnim“ okolnostima relacija (2) važi aproksimativno, utoliko što postoji jedna veličina koju nazivamo „greške i propusti“ (*errors and omissions*), tj. važi:

$$\Delta T + \Delta K + \Delta N = \Delta R (3)$$

Pitanje „napregnutosti“ i održivosti platnog bilansa reflektuje se na veličini ΔN . Kada je reč o realizovanom BOP-u, tj. onom koji je već prošlost, ako je ΔN veliko, radi se o „neidentifikovanom“ kapitalu (npr. „sivi kapital“ na Kipru kojim je plaćen uvoz). Ako je reč o

projektovanom BOP-u u budućnosti, tada je reč o „nedostajućem kapitalu“ (nedostajući kapital za pokrivanje tekućeg deficita i rasta deviznih rezervi).

U projekcijama razvoja u zavisnosti od BDP-a i makroekonomskih ciljeva projektuju se ključne veličine u tekućem bilansu: **izvoz i uvoz**. Takođe se projektuju devizne rezerve (u ekvivalentu prema projektovanoj veličini uvoza). Ove tri veličine podležu određenoj funkcionalnoj zavisnosti. Ostale veličine su tzv. „slobodne“ veličine! Sve veličine iz kapitalnog bilansa su „slobodne“ ali se mora voditi računa o realnim odnosima. Kada je u pitanju odliv i priliv kapitala mora se predhodno imati plan otplate zaduženja u inostranstvu (kreditni aranžmani), odnosno projekcija zaduženja i otplata spoljnog duga.

U matematičkoj proceduri osnovna karakteristika je:

- (1) Prevazilaženje pretpostavke „homogenog“ razvoja.
- (2) Pogodno izabrani makroekonomski ciljevi koji omogućuju: s jedne strane jednostavan račun, a, s druge strane, sagledivost ključnih parametara makroekonomskog razvoja.

Zadatak izvođenja projekcije je najčešće za duži rok (10 godina). Tada je suviše gruba pretpostavka homogenog kretanja u celom periodu. Reč je o prelomnim momentima u razvoju jedne ekonomije kakva je tipično tranziciona ekonomija koja trpi šokove: teret otplate duga, priliv stranih direktnih investicija, moguće sankcije, veliki aranžmani sa međunarodnim finansijskim institucijama i drugo. Zbog toga se vrši podela intervala na kraće intervale (dve, tri ili četiri godine) pri čemu se za svaki od tih intervala utvrđuju pretpostavljene stope rasta.

U formalnom opisu to izgleda ovako:

Neka je ukupni interval projekcija podeljen na T podintervala koji su označeni kao $t = 1, 2, \dots, T$. Neka prvi interval projekcija obuhvata godine od n_0+1 (n_0 je polazna godina za koju se raspolaze sa svim veličinama platnog bilansa i bilansa upotrebe bruto domaćeg proizvoda) do godine označene sa n_1 (na primer $2007 = n_0$ do $2012 = n_1$). Neka drugi interval ($t = 2$) obuhvata godine od n_1+1 do n_2 ; treći interval ($t = 3$) od n_2+1 do n_3 itd.

Za dati interval t polazi se od zadatih veličina (u projekcijama BDP-a i bilansa upotrebe):

- v_t - realna stopa rasta BDP-a u svakoj godini i takvoj da je $n_{t-1} < i < n_t$;
- δ_t - udeo bruto investicija u BDP-u u poslednjoj godini intervala, tj. u godini n_t ;
- e_t - udeo izvoza robe i usluga u BDP-u u poslednjoj godini intervala (n_t);
- d_t - učešće neto izvoza u BDP-u;
- j_t - udeo potrošnje države u BDP-u.

Veličina e_t zadaje se u Tabeli BOP-a (platnog bilansa).

Ako je n_0 početna godina za koju su navedene veličine poznate (kao i sve veličine platnog bilansa i bilansa upotrebe BDP-a) i, ako je, na primer, celina perioda projekcija podeljena na četiri podintervala, tada matrica polaznih parametara izgleda na sledeći način:

n_0	n_1	n_2	n_3	n_4
v_0	v_1	v_1	v_1	v_1
d_0	d_1	d_2	d_3	d_4
δ_0	δ_1	δ_2	δ_3	δ_4
e_0	e_1	e_2	e_3	e_4
j_0	j_1	j_2	j_3	j_4

Veličina BDP u nominalnom deviznom izrazu (u evrima) se prenosi u platni bilans radi izvođenja indikatora spoljnoekonomskih odnosa (pošto je već izvedena na bazi projektovanog deviznog kursa u matrici projekcija BDP-a i bilansa upotrebe).

U prvom koraku (za buduće godine gde se projektuje BOP) izvodi se veličina stope rasta investicija u svakoj godini potperioda t :

$$q_t = \left[\frac{INV(n_t)}{INV(n_{t-1})} \right]^{\frac{1}{n_t - n_{t-1}}} - 1 = \left[\frac{\delta_t \cdot GDP(n_t)}{INV(n_{t-1})} \right]^{\frac{1}{n_t - n_{t-1}}} - 1 \quad (4)$$

ako je zadato δ_t (a nije izvedeno) u BDP-bilansu.

Na osnovu stope rasta investicija u intervalu (t), izvode se veličine investicija u tom intervalu, a potom se prelazi na obračun stope kretanja investicija u narednom intervalu ($t+1$), i obračun veličine investicija.

$$INV(i) = (1 + q_t) \cdot INV(i - 1); n_{t-1} < i \leq n_t.$$

Ako, dakle, nije izveden račun BDP-a i njegove upotrebe, na osnovu zadatih stopa kretanja lične potrošnje, u sledećem koraku izvodi se veličina lične potrošnje za svaki podinterval i za svaku godinu projekcija:

$$LP(i) = GDP(i) - d_t \cdot GDP(i) - INV(i) - j_t \cdot GDP(i); n_{t-1} < i \leq n_t \quad (5)$$

Ključna veličina koju treba izvesti na osnovu projektovanih veličina u BOP-u i u bilansu upotrebe BDP-a, je veličina uvoza (robe & usluga). U bilansu upotrebe BDP-a kao i u BOP-u potrebna je izvesna „parcijalna linearnost“ (unutar intervala) i to se najpre mora

odražavati kod veličina lične potrošnje, uvoza i izvoza. Zato je neophodno projektovati prosečnu stopu rasta lične potrošnje (I_t) na bazi (5) i odgovarajuću korigovanu $LP(i)$, u svakom intervalu (t), koja omogućuje izvođenje *usklađene prosečne stope rasta uvoza* (r_t), u datom intervalu:

$$r_t = \left[\frac{LP(n_t) + (\delta_t + e_t + j_t - 1) \cdot GDP(n_t)}{I(n_{t-1})} \right]^{\frac{1}{n_t - n_{t-1}}} - 1 = \left[\frac{I(n_t)}{I(n_{t-1})} \right]^{\frac{1}{n_t - n_{t-1}}} - 1 \quad (6)$$

Tada, iterativno, imamo:

$$I(i) = (1 + r_t) \cdot I(i-1); n_{t-1} < i \leq n_t.$$

Sada je veličina izvoza (robe & usluga) data jednostavnom relacijom:

$$E(i) = GDP(i) - LP(i) - INV(i) - I(i); n_{t-1} < i \leq n_t \quad (7)$$

Može se takođe postaviti projekcija tako da se uvoz roba „veže“ za projektovanu dinamiku lične potrošnje. Još je jednostavniji slučaj kada se zadaje unutar intervala a ne samo na kraju intervala

3. PROJEKCIJA BDP-A I NJEGOVE UPOTREBE

Model projekcija BDP-a i agregata upotrebe ima kao slobodne veličine:

k - stopa realnog rasta BDP;

d - učešće neto-izvoza (robe & usluga) u BDP;

j - učešće potrošnje države u BDP;

δ - učešće bruto-investicija u BDP,

s tim što je k (stopa realnog rasta BDP-a) uslovno slobodna veličina. Ona se se izračunava iz projektovanih (ciljanih) komponenti formiranja BDP-a:

Sektor

Poljoprivreda, lov i šumarstvo; ribarstvo
 Industrija - ukupno
 Vađenje ruda i kamena
 Prerađivačka industrija
 - Proizvodnja hrane i pića
 - Prerađivačka, bez proizvodnje hrane i pića
 Proizv. i distr. el. energije, gasa i vode
 Građevinarstvo
 Usluge
 Trgovina na veliko i malo, opravke
 Saobraćaj, skladištenje i veze
 Poslovi s nekretninama, iznajmljivanje
 Ostale usluge

polazeći od strukture bruto dodate vrednosti u tekućim cenama 2008. i projektovanjem stopa rasta i nove strukture (uvek u cenama prethodne godine) za svaku godinu do kraja perioda.

Nominalne veličine BDP-a i pojedinih agregata bilansa upotrebe BDP-a izvode se primenom računa cena i deflatora koji je opisan dole (odjeljak 4) i izvedenih ili zadatih koeficijenta realnih kretanja ili izvedenih ostalih agregata primenom relacije (1). Uslov linearosti unutar intervala zahteva određeno usklađivanje izvedene veličine lične potrošnje tako da stopa kretanja lične potrošnje unutar intervala bude bliska jednoj prosečnoj kako bi i veličine izvoza i uvoza robe i usluga u BOP-u bile sa što manje varijabilnih stopa kretanja unutar intervala.

Na osnovu projekcije upotrebe BDP-a i zadate takođe slobodne veličine e_t (udeo izvoza robe i usluga u BDP-u u poslednjoj godini intervala (n_t)) prelazi se na projekciju BOP-a u kojoj su sem uvoza i izvoza veličine u tekućem i kapitalnom bilansu slobodne ili međusobno vezane bilansnim relacijama.

4. RAČUN CENA I DEFLATORA

4.1. CENOVNE PROJEKCIJE

- Najpre se zadaje nova ciljna inflacija: i_{cene} u okviru godine.
- Potom se zadaju određeni dispariteti po mesecima; proizvod dispariteta daje faktor dispariteta, i_{dis} .
- Prosečna tekuća bazna ('core') inflacija računa se kao $\left(\frac{i_{cene}}{i_{dis}}\right)^{1/12}$
- Zadaje se i indeks spoljnih cena.

- Prosečna tekuća inflacija se izvodi kao proizvod prosečne bazne inflacije i faktora dispariteta.
- Potom se izvodi tekuća bazna inflacija u odnosu na decembar prethodne godine, deljenjem proizvoda prosečnih tekućih inflacija sa proizvodom mesečnih dispariteta .
- Izvodi se i faktor dispariteta u odnosu na decembar prethodne godine.
- Izvodi se tekuća inflacija u odnosu na decembar prethodne godine kao proizvod tekuće bazne inflacije u odnosu na decembar i faktora dispariteta u odnosu na decembar.
- Sledeći koeficijent je:

$$\frac{\text{tekući mesec}}{\text{prosek prethodne god.}} = \frac{\text{tekući mesec}}{\text{decembar prethodne god.}} \cdot \frac{\text{decembar prethodne god.}}{\text{prosek prethodne god.}}$$
- Potom se računa: (prosek tekuće godine) / (prosek prethodne godine).
- Za kurs važi:

(Kurs na kraju tekuće godine) = (kurs na kraju prethodne godine) (indeks osnovnih cena) (koeficijent pretpostavljenog preticanja rasta kursa ispred rasta cena);

(Prosečan kurs evra u tekućoj godini) = (kurs na kraju prethodne godine) (indeks prosečnog rasta cena u celoj tekućoj godini na decembar prethodne godine) (koeficijent preticanja);

(Kurs dolara) = (prosečan kurs evra) (odnos dolara i evra);

(Kurs za obračun deflatora spoljne trgovine) = (4 kurs € +1 kurs \$)/5;

(Deflator spoljne trgovine) = ((prosečan kurs za obračun deflatora spoljne trgovine _tekuća godina) / (prosečan kurs za obračun deflatora spoljne trgovine _prethodna godina)) (rast spoljnih cena)

Rast spoljnih cena odnosno koeficijent rasta spoljnih cena uzima u obzir strukturu uvoza i izvoza i tzv odnose razmene („terms of trade“).

4.2. RAČUN DEFLATORA BDP-A I AGREGATA UPOTREBE

Radi izvođenja nominalnih veličina i realnih kretanja u računu BDP-a i upotrebe nužno je izvesti deflatore:

Deflator za BDP za buduće godine (kada nije procenjen već se projektuje BOP) izvodi se na bazi relacije:

$$\frac{1}{k} = \frac{1+d}{i_c} - \frac{d}{i_d} \quad (8)$$

gde je:

k - deflator za BDP (koeficijent);

d - udeo neto izvoza u BDP;

i_c - koeficijent kretanja cena na malo (prosek tekuće godine na prosek prethodne godine);

i_d - deflator spoljno-trgovinske razmene (prosek na prosek)

Primena formule (8) je moguća kada je zadato d , tj. kada je d slobodna veličina ili je izvedena na osnovu već projektovanog izvoza i uvoza. Zbog deflatora, međutim, nije neophodno da d bude slobodna veličina u prvom koraku (prvoj godini koja se projektuje) kada postoji procena BOP-a.

Drugačije se postupa kada se zna procena (račun) realnih kretanja i izvršenja BOP-a u aktuelnoj i prethodnoj godini: Tada se račun deflatora BDP-a izvodi pomoću sistema jednačina:

$$\left\{ \begin{array}{l} v \cdot k = (l + d_0) \cdot l \cdot i_c - d_0 \cdot r_1 \\ v = (l + d_0) \cdot l - d_0 \cdot \frac{r_1}{i_d} \end{array} \right\} \quad (9)$$

iz koga se izvode k i l i gde je:

d_0 - udeo salda robe i usluga u BDP-u za (proteklu godinu);

l - koeficijent realnog kretanja ukupne tražnje ($T = GDP + |\Delta|$);

v - koeficijent realnog kretanja BDP-a;

Δ - ΔE (neto izvoz robe i usluga tj razlika između izvoza robe i usluga i uvoza robe i usluga koji je u tranzicionim ekonomijama u normalnim okolnostima negativan pa se njegova apsolutna vrednost dodaje na BDP radi prikaza ukupne tražnje.);

$r_1 = \frac{|\Delta_1|}{|\Delta_2|}$ - nominalna stopa rasta neto izvoza robe i usluga - u domaćoj valuti;

i_d - deflator spoljno-trgovinske razmene.

Račun (9) omogućava obračun nominalne veličine BDP za tekuću godinu pre nego što su gotovi finansijski izveštaji preduzeća i izveštaji tzv. strukturnih statistika. (To je važno zbog „rebalansa budžeta“, odnosno Zakona o budžetu u narednoj godini. Kalibracija budžeta i javne potrošnje vrši se u odnosu na BDP).

„Igra deflatora“ se ne završava sa obračunom deflatora BDP-a, mada je to najvažniji račun. Ono što je bitno za razumevanje kretanja BDP-a u odnosu na cenovne faktore je relacija

$$i_c \in (k, i_d)$$

koja važi pod uslovom da spoljne cene ne padaju, tj. u normalnim okolnostima, kada ne vlada recesija. Tako je:

$k > i_c$ ako je $i_d < i_c$, tj. ako je na delu „aprecijacija domaće valute“

$k < i_c$ ako je $i_c < i_d$, tj. ako je na delu „deprecijacija domaće valute“ (istovremeno „inflacija i deflacija“).

Deflator kolektivne potrošnje poistovećuje se sa deflatorom BDP-a (k), deflator lične potrošnje sa kretanjem cena na malo (i_c).

Deflator investicija, radi obračuna realnog kretanja investicija, dobija se lako na osnovu relacija:

$$\frac{1}{k} = \frac{\overline{LP}}{i_c} + \frac{\overline{INV}}{i_n} + \frac{\overline{KP}}{k} + \frac{\overline{\Delta}}{i_d}$$

gde je:

\overline{LP} - udeo lične potrošnje u BDP (aktuelna godina);

\overline{INV} - udeo investicija u BDP (aktuelna godina);

\overline{KP} - udeo kolektivne potrošnje u BDP (aktuelna godina);

$\overline{\Delta}$ - udeo neto-izvoza u BDP (aktuelna godina);

i_n - nepoznati deflator investicija.

Ovde nastupa opredeljenje da li je jedan scenario razvojni, proinvesticioni ili socijalni:

- ako je realni rast investicija na nivou ili ispod nivoa rasta BDP-a onda imamo rast lične potrošnje iznad nivoa rasta BDP-a pa je takav scenario socijalni;
- ako je rast investicija znatno iznad rasta BDP-a tada je to razvojni, proinvesticioni scenario;
- ako je rast lične potrošnje na nivou rasta BDP-a, a rast investicija nešto iznad BDP-a onda je to „najverovatnije“ samo stabilizacioni scenario!

5. FISKALNE PROJEKCIJE

Fiskalne projekcije do 2015. godine su rađene na bazi Zakona o budžetu za 2010. godinu i iskazane su u stalnim cenama, tj. projekcije su rađene na bazi realnih stopa rasta. Najviše pažnje posvećeno je projekcijama najvećih stavki prihodne odnosno rashodne strane.

Tako je na prihodnoj strani bilo neophodno što preciznije prognozirati kretanje prihoda od poreza na dodatnu vrednost imajući u vidu da ova stavka čini oko 50% ukupnih prihoda. Budući da ovaj vid poreza pripada porezima na potrošnju, logično je pretpostaviti da će se oni kretati u skladu sa domaćom tražnjom. Takođe, ukupne prihode od PDV čine PDV iz uvoza i PDV na domaćem tržištu, pa je tako u prognozama pretpostavljeno da će se prihodi od PDV iz uvoza kretati u skladu sa kretanjem uvoza (korektivni element je koeficijenz koji odražava odnos dinamike izvoza i uvoza, budući da izvezena roba povlači povraćaje PDV). Prihodi od PDV na domaćem tržištu računati su kao razlika između ukupnih prihoda od PDV i prihoda od PDV iz uvoza. Ujedno ovakav način računanja prihoda od PDV na domaćem tržištu omogućava jedan vid logičke kontrole. Tačnije, praćenjem učešća ovih prihoda u ukupnim prihodima od PDV može se oceniti kvalitet projekcija stopa rasta uvoza i domaće tražnje tj. njihova precenjenost odnosno podcenjenost. Dakle, ukoliko dolazi do značajnijih poremećaja u ovim odnosima¹⁴², to ukazuje na mogućnost da neka od stopa nije dobro prognozirana. Prognoza prihoda od carina je takođe urađena na bazi stope rasta uvoza dok se za sve ostale stavke prihodne strane budžeta pretpostavlja da će se kretati u skladu sa kretanjem BDP-a.

Što se rashodne strane budžeta tiče, za izdatke koji u najvećoj meri odlaze u potrošnju (rashodi za zaposlene, transferi OOSO od kojih je najveća stavka transferi PIO fondu kao i socijalna zaštita iz budžeta) prognoze su rađene na bazi prognoziranih realnih stopa rasta potrošnje sektora države, dok su kapitalni izdaci planirani na bazi realne stope rasta fiksnih investicija. Imajući u vidu da kapitalni izdaci treba da "prednjače" ispred stope rasta fiksnih investicija, njihovo kretanje je prognozirano po stopi koja je za 20% viša od pomenute stope rasta fiksnih investicija. Kretanje ostalih stavki rashodne strane budžeta je prognozirano na nivou realne stope rasta BDP-a.

Kao rezultat prognoziranih ukupnih primanja i izdataka budžeta, dolazi se do projekcije deficita koji ujedno predstavlja i drugi vid logičke kontrole. Tačnije, treba voditi računa o učešću deficita u BDP-u prvenstveno zato što je to učešće pod „strogom kontrolom“ međunarodnih institucija, pre svega MMF-a, a kao drugo, predstavlja dobar indikator kvaliteta fiskalnih projekcija ali i projekcija BDP-a.

6. ODRŽIVOST ODREĐENOG SCENARIJA

Tri su osnovna indikatora koji se izvode u projekcijama na osnovu kojih se ocenjuje održivost određenog scenarija: Kada se promena stanja deviznih rezervi (ukupne devizne rezerve u finansijskom sektoru) odredi tako da ukupne devizne rezerve odgovaraju vred-

142 U Zakonu o budžetu za 2010. godinu, prihodi od PDV na domaćem tržištu učestvuju sa 42,4% ukupnih primanja od poreza na dodatnu vrednost.

nosti uvoza za određen broj meseci, tada se „finansijski gap“ („finansijski jaz“) obračuna kao frakcija veličine „greške i propusti“ koja je van granica statističke greške.

Veliki finansijski jaz indicira nedostajući kapital u projekcijama, pa ako nije saglediv u kapitalnom prilivu, scenario nije održiv.

Međutim, i kada je finansijski jaz zatvoren, tj. ne indicira neodrživost, moguće su indicije slabe perspektive održivosti, tj. fragilnosti na spoljno-ekonomskom planu čime se direktno potkopava cenovna i monetarna stabilnost (prinudno sužavanje spoljnotrgovinskog deficita implicira inflaciju i radikalno pomeranje deviznog kursa).

Ti indikatori su:

- (A) stopa servisiranja duga (kamate + otplata glavnice/izvoz robe i usluga) (> 25%);
- (B) spoljni dug/BDP; (>60%);
- (V) udeo salda robe & usluga u BDP-u (>20%);
- (G) udeo salda tekućeg bilansa u BDP-u (>10%);
- (D) udeo salda tekućeg bilansa bez donacija u BDP-u (>12%).

LITERATURA

MAKROEKONOMSKA PROJEKCIJA RAZVOJA SRBIJE 2011-2020.

- Addison, Doug. 1989. "The World Bank revised minimum standard model (RMSM): concepts and issues", No 231, Policy Research Working Paper Series, The World Bank;
- Bolnick, Bruce.R. 1999. "The Role of Financial Programming in Macroeconomic Policy Management," Papers 720, Harvard - Institute for International Development;
- Bache, Ida W., Mitchell, James, Ravazzolo, Francesco, and Vahey, Shaun P. 2009. "Macro Modeling with Many Models", Paper presented at the Norges Bank 2009 Annual Conference, Oslo;
- Chisari, Omar O., and Fanelli, Jose Maria. 1990. "Three-gap Models, Optimal Growth and the Economic Dynamics of Highly Indebted Countries", CEDES Document 47, CEDES-CONICET Argentina;
- Devarajan, Shantayanan, and Robinson, Sherman, 2002. "The influence of computable general equilibrium models on policy", TMD discussion papers 98, International Food Policy Research Institute (IFPRI);
- Martin, Matthew. 1999. "Best Practices in Macroeconomic Forecasting: Key issues for Discussion", Dept relief International, <http://www.hipccbp.org/files/en/open/Publications/Macro%20Forecasting%20Oct99.pdf>;
- Mikkelsen, Jan G., 1998. "A model for Financial Programming", Working Paper No. 98/80, International Monetary Fund;
- Wing, Ian S. 2004. "Computable General Equilibrium Models and Their Use in Economy-Wide Policy Analysis: Everything You Ever Wanted to Know (But Were Afraid to Ask)", Technical Note 6, Joint Program on the Science & Policy of Global Change, Massachusetts Institute of Technology.

FISKALNA I MONETARNA POLITIKA U FUNKCIJI PRIVREDNOG RASTA

- Darvas, Z. and G. Szapary (2008). 'Euro area enlargement and euro adoption strategies', European Economy, Economic Papers 304.
- Ilzetzi E., E., N. Mendoza and C. A. Vegh. „How big (small?) are fiscal multipliers?“. May 2010,
- Ilzetzi E., E., N. Mendoza and C. A. Vegh. „How big are fiscal multipliers?“. CEPR, October 2009.
- IMF, Regional Economic Outlook: Europe, October, 2009.
- IMF Staff Position Note "The State of Public Finances Cross-Country Fiscal Monitor: November 2009".
- IMF, Republic of Serbia: Staff Report for the 2010 Article IV Consultation, Third Review Under the Stand-By Arrangement, and Financing Assurances Review, IMF Country Report No. 10/93, April 2010.

- Kvartalni monitor ekonomskih trendova i politika u Srbiji. (QM), FREN, www.fren.org.rs razni brojevi.
- Reinhart, C. M. and K. S. Rogoff. *This Time It's Different: Eight Centuries of Financial Folly*, Princeton University Press, 2009.
- Reinhart, C. M. and K. S. Rogoff. "Growth in a Time of Debt". NBER WP 15639, January 2010.

REINDUSTRIJALIZACIJA

- Hart, J. (2001). "Can Industrial Policy Be Good Policy?", Paper presented for a conference on The Political Economy of Policy Reform.
- Hausmann, R, Rodrick, D. and C. Sabel, (2008). "Reconfiguring Industrial Policy: A Framework with and Application to South Africa", CID Working Paper No. 168.
- Hausmann, R. and D. Rodrik, (2006). "Doomed to Choose: Industrial Policy as Predicament", Paper presented for Center for International Development Seminar.
- Institute for International Economics, (2003). *Industrial Policy in Era of Globalization*.
- Kokko, A. (2002), "Export-Led Growth in East Asia: Lessons For Europe's Transition Economies". Stockholm School Of Economics Working Paper No. 142.
- Lin, J. and H. Chang, (2009). "Should Industrial Policy in Developing Countries Conform to Comparative Advantage or Defy It?" *Development Policy Review* 27(5).
- Melo, A. (2001). "Industrial Policy in Latin America and the Caribbean at the Turn of the Century", Inter-American Development Bank Working Paper No. 459.
- Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja Republike Srbije, (2009). "Koncept industrijskog razvoja".
- Ministarstvo privrede Republike Srbije, (2006). *Program za razvoj poslovnih inkubatora i klastera u Republici Srbiji 2007-2010*.
- Noland, M. and H. Pack (2005). "The East Asian Industrial Policy Experience: Implications for the Middle East", Institute for International Economics Working Paper No. 14.
- Robinson, J. (2009). "Industrial Policy and Development: A Political Economy Perspective", Paper prepared for World Bank ABCDE Conference.
- Rodrik, D. (2004). "Industrial Policy for the Twenty-First Century", Paper prepared for UNIDO.
- Rodrik, D. (2007). "Normalizing Industrial Policy", Paper presented for the Commission on Growth and Development.
- UN Department of Economic and Social Affairs, (2005). "Rethinking the Role of National Development Banks", UN.
- UN Department of Economics and Social Affairs, (2007). *Industrial Development for the 21st Century: Sustainable Development Perspectives*, UN.
- UN Economic Commission For Europe, (2007). *Financing Innovative Development*, UN.
- UN Economic Commission For Europe, (2009), *Policy Options and Instruments for Financing Innovation*, UN.

- UN Industrial Development Organization, (2009). Industrial Development Report 2009, UN.
- World Trade Organization, (2009). International Trade Statistics 2009, WTO.

POLJOPRIVREDA

- Bogdanov N., Volk T., Rednak M., Erjavec E. (2008): Analiza direktne podrške poljoprivredni i ruralnom razvoju Srbije, Tim podpredsednika Vlade Srbije za implementaciju Strategije za smanjenje siromaštva, Beograd;
- <http://www.prsp.gov.rs/download/Analiza%20direktne%20podrske%20poljoprivredi%20i%20ruralnom%20razvoju.pdf>
- Cvejić S., Babović M., Petrović M, Bogdanov N., Vuković O. (2010): Socijalna uključenost u ruralnim oblastima Srbije, UNDP, Beograd pp.1-120
- EAR, Vakakis International SA et al. (2008): Support to Rural Development Programming and Payments System (SRDPPS). Belgrade
- Janković Snežana (2009): Evropska unija i ruralni razvoj Srbije, Institut za primenu nauke u poljoprivredi, Beograd, ISBN 978-86-81689-25-7;
- Republika Srbija Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (2009): Nacionalni program poljoprivrede Srbije 2009-2011; <http://www.minpolj.gov.rs/download/nacionalniProgram.pdf>;
- RZS, Svetska Banka, DFID (2008): Poljoprivreda, poglavlje u Studija o životnom standardu – Srbija 2002-2007; urednici Vukmanovic D., Rachel Smith Govoni, Beograd.

ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE I INFORMACIONO DRUŠTVO

- Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – A Digital Agenda for Europe, European Commission, 2010
- eSEE Agenda za razvoj informacionog društva u Jugoistočnoj Evropi 2007-2012
- Pregled tržišta telekomunikacija u RS u 2008, 2007, 2006. godini, Republička agencija za telekomunikacije
- Stanje razvoja e-uprave u RS za 2009. godinu, Republički zavod za informatiku i internet, 2010.
- Strategija povećanja učešća domaće industrije u razvoju telekomunikacija u RS, „Službeni glasnik RS“,br. 65/08
- Strategija za prelazak sa analognog na digitalno emitovanje radio i televizijskog programa u RS, „Službeni glasnik RS“br. 65/08
- Strategija razvoja širokopojasnog pristupa u RS do 2012, „Službeni glasnik RS br. 65/08
- Strategija razvoja elektronskih komunikacija u RS od 2010. do 2020. godine – Nacrt
- Strategija razvoja informacionog društva u RS do 2020. godine

- „Supply of services in monitoring regulatory and market developments for electronic communications and information society services in Enlargement Countries“, Cullen International, 2010
- Upotreba informaciono-komunikacionih tehnologija u RS, Republički zavod za statistiku, 2009.
- “The Role of Communication Infrastructure investment in economic recovery“, OECD, 2009.

POVEĆANJE IZVOZA

- H. Breinlich, C. Criscuolo «International trade in services: A portrait of importers and exporters», Voxeu.org, 2. 7.2010.
- Danube navigation in Austria, Annual Report 2009, Viadonau A kompani of the Federal Ministry for transport, Innovation and Technology
- China Statistical Office
- Eurostat „Pocketbook on candidate and potential candidate countries“ 2009 Edition
- IMF World Economic Outlook database
- Narodna banka Srbije, statistika
- P. Petrović i M. Gligorić „Exchange Rate and Trade Balance: J-curve Effect“, Panoeconomicus, 2010, 1, pp. 23-41.
- Republički zavod za statistiku, Republike Srbije, statistička saopštenja
- Republički zavod za statistiku, Republike Srbije, Statistički godišnjak 2009
- Strategija povećanja izvoza Srbije za period od 2008. do 2011. godine
- UNCTAD „World Investment Report“, razne godine
- UNCTAD baze podataka o tokovima trgovine i stranih direktnih investicija
- UNIDO, beze podataka o MVA
- www.trademap.org
- Zdravković M. tekstovi objavljeni na internet portalu ekonomija.org

REGIONALNI ASPEKTI NOVOG MODELA RASTA I RAZVOJA

- Agnion, Philippe, and Jeffrey G. Williamson (1998), Growth, Inequality and Globalization: Theory, History, and Policy, New York: Cambridge University Press.
- Angeriz, Alvaro, John McCombie, and Mark Roberts. (2008), New Estimates of Returns to Scale and Spatial Spillovers for EU Regional Manufacturing, 1986-2002. International Regional Science Review 31 (1): 62-87.
- Armstrong, Harvey, and Jim Taylor. (2000), Regional Economics and Policy, Oxford, U.K.: Blackwell.
- Bazoglu, Nefise. (2008), Cities in Transition: Demographics and the Development of Cities. Philadelphia: Pennsylvania State University.
- Bergstrand, Jeffrey H. (2006), Regional Integration as a Development Strategy, Paper presented at The New Regionalism: Progress, Setbacks, and Challenges, Washington, DC.

- Davezies, Laurent (2001), *Policies for Sound Development*, OECD, Paris.
- Dillinger, William (2007), *Poverty and Regional Development in Eastern Europe and Central Asia*, Working Paper 118, World Bank, Washington, DC.
- EBRD (2009), *Transition Report*, London.
- European Commission (2007), *Growing Regions, growing Europe*, Fourth report on economic and social cohesion.
- European Commission (2008), *Regions 2020, An Assessment of Future Challenges for EU Regions*.
- European Commission (2004-2009), *Working towards a New Europe: The role and achievements of Europe's regional policy*.
- Jakopin, Edvard (2007), *Strateški pristup regionalnom razvoju Srbije*, Međunarodni naučni skup: Rast institucionalnog kapaciteta i investicionih mogućnosti: glavni izazovi za Srbiju u 2007, SES, Kopaonik.
- Jakopin, Edvard (2008), *Human Development in Southeast Europe*, 12th EADI General Conference, Geneva /www.gc2008.net/
- Jakopin, Edvard i Stevan Devetaković (2009), *Regionalizacija u Srbiji*, Naučni skup: Tranzicija u Srbiji i globalna ekonomska kriza. Naučno društvo ekonomista. Ekonomski fakultet u Beogradu.
- Jakopin, Edvard (2009), *Efekti ekonomske krize na regionalni razvoj Srbije*, Međunarodni naučni skup: Regionalni razvoj i demografski tokovi Jugoistočne Evrope. Niš. Ekonomski fakultet.
- Jakopin, Edvard (2009), *Razvojni prioriteti nerazvijenog područja Srbije*, Naučni skup: Održivi razvoj nerazvijenih područja. Državni univerzitet u Novom Pazaru.
- Jakopin, Edvard (2009), *Efekti ekonomske krize na regionalni razvoj Srbije*, Međunarodni naučni skup: Regionalni razvoj i demografski tokovi zemalja JIE. Niš. Ekonomski fakultet.
- Jakopin, Edvard i Ana Perišić (2009), *Efekti integracije Srbije u Evropsku uniju na regionalni razvoj Srbije*, Fakultet za finansije, ekonomiju i administraciju, Beograd.
- Jakopin, Edvard i Jurij Bajec (2009), *Challenges of Industrial Development of Serbia*, *Panoeconomicus*, 56 (4): 507-523.
- Jakopin, Edvard (2010), *Industrial Transformation: Key to Economic Growth*, Savetovanje ekonomista Srbije na Kopaoniku. *Ekonomika preduzeća*, 1-2: 67-79.
- Kornai, Josef (2006), *The Great Transformation of Central Eastern Europe: Success and disappointment*, *Economics of transition* Volume 14 (2).
- Maddison, Angus. (2006), *The World Economy*, OECD, Paris.
- OECD report (2009): *Cities, Climate Change and Multilevel Governance*, OECD Working Party on Territorial Policy in Urban Areas.
- *Proposals for Improvement of the Investment Climate in Serbia* (2006) FIC, Belgrade.
- Puga, Diego (2002), *European Regional Policies in Light of Recent Location Theories*, *Journal of Economic Geography* 2 (4): 373-406.

- Republički zavod za razvoj (2007), Strategija regionalnog razvoja Republike Srbije 2007-2012, Službeni glasnik Republike Srbije, broj 21.
- Republički zavod za razvoj (2010), Izveštaj o razvoju Srbije 2009, Beograd /www.razvoj.sr.gov.yu/
- Republički zavod za razvoj (2009), Razvojni atlas Srbije 2008. Beograd /www.razvoj.sr.gov.yu/
- UNDP (2004), Siromaštvo iz ugla civilnog društva - sa osvrtom na regionalne specifičnosti, Srbija bez siromaštva, Catholic Relief Services.
- The World Bank (2005), Growth, Poverty and Inequality: Eastern Europe and the Former Soviet Union. Washington, DC.
- The World Bank (2008), Western Balkan Integration and the EU, Washington DC.
- The World Bank (2009), World Development Report: Reshaping economic geography, Washington, DC.
- The World Economic Forum (2009), The Global Competitiveness Report 2009-2010.

ENERGETIKA

- __, (2004), Strategija razvoja energetike, Sl. list RS, br. 84/04.
- __, (2007), Program za ostvarivanje Strategije razvoja energetike do 2015. godine, Vlada Republike Srbije.
- __, (2008), Plan rada i razvoja Elektroprivrede Srbije u periodu 2008-2015. godine, EPS.
- __, (2009), Akcioni plan za rešavanje socijalnih posledica Energetske zajednice, Vlada Republike Srbije.
- __, (2010), Uredba o izmenama i dopunama uredbe o utvrđivanju Programa ostvarivanja strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2015. godine za period 2007-2015. godine, Vlada Republike Srbije.
- __ (2010), Energetski bilans Republike Srbije za 2008. godinu, Ministarstvo rudarstva i energetike Republike Srbije.
- __, (2010), Strategija razvoja gasne privrede za period 2010-2020 godine, Srbijagas.
- __, (2010), Prostorni plan Republike Srbije 2010-2014-2021, Vlada Republike Srbije.
- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
- www.aers.rs
- www.mem.gov.rs
- www.eps.rs
- www.ems.rs
- www.srbijagas.com
- www.transnafta.rs
- www.nis.rs

SAOBRAĆAJ

- Strategija razvoja železničkog, drumskog, vodnog, vazdušnog transporta u Republici Srbiji od 2008. do 2015. godine, Vlada Republike Srbije, 2007.

- Kordor X, Ministarstvo za infrastrukturu
- European Agency for Reconstruction, Master plan and feasibility study, Inland waterway transports for Serbia, 2005,
- South East Europe Transport Observatory (SEETO), South East Europe Core Regional Transport Network Development Plan, Volume 1, 2006
- Potrebe RS za međunarodnom pomoći u periodu 2009-2011, Vlada Republike Srbije
- Nacionalna strategija privrednog razvoja RS 2006-2012, Vlada Republike Srbije, 2006
- Generalni Master plan saobraćaja Srbije, Delegacija Evropske komisije u Srbiji i Ministarstvo za infrastrukturu, 2010
- Zakoni i podzakonski akti iz oblasti saobraćaja
- European Commission, (2003), Regional Balkans Infrastructure Study Transport, 2000 CARDS Programme,
- TENT - Trans-European transport network: Report on progress and implementation of the 14 Essen projects (COM/98/0356)
- Strategija prostornog razvoja RS 2009-2013-2020, Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, Republička agencija za prostorno planiranje, 2009.